

Palani Fakata‘u Kakato 2021 - 2022

Na’e fakahoko ‘o fakatatau ki he fiema’u ‘a e
Kupu 22 ‘o e Lao ki he ‘Atita ‘a e Pule’anga 2007 (*mo hono Fakatonutonu*)

'OFISI 'O E 'EIKI SEA 'O E FALEALEA

TALAMU'AKI 'A E 'EIKI SEA 'O E FALEALEA

'Oku'ou fiefia ke fakahoko atu 'a e "Palani Fakata'u Kakato" 'a e 'Atita Seniale ki he ta'u fakapa'anga 2021-22 fakatatau ki he kupu 22 'o e Lao ki he 'Atita Fakapule'anga 2007, (ko e Lao). Na'e teuteu'i 'a e palani'ni 'e he 'Atita Seniale mo 'ene kaungāue 'o fakamatala'i 'a 'ene fokotu'utu'u polokalama ngāue ki he ta'u fakapa'anga 2021-22.

Ko hono fa'u 'o e Palani Fakata'u Kakato' 'oku fakahā mai 'e he Lao ke fakakaukau'i fakataha mo ha ngaahi tānaki mai mei he kau ma'u tu'unga tefito; kau Mēmipa 'o e Falealea, pea mo fakakaukau'i foki mo e ngaahi 'elia 'oku lahi hono fakatokanga'i 'i he ngaahi ngāue kotoa 'a e ngaahi ngāue'anga fakapule'anga. 'Oku'ou tui ko e Palani Fakata'u Kakato'ni 'e malava pē ha fanga ki'i feliuliaki ki ai 'a ia 'o ka hoko, 'e fakahā pē 'e he 'Atita Seniale' ki he ngaahi potungāue pē ngaahi kautaha 'oku 'atita'i 'a e ngaahi fakalelei ko ia lolotonga 'a e ta'u.

Faka'osi, ko e Palani Fakata'u Kakato'ni 'oku'ne fakahā mai 'a e fakakaukau 'a e 'Atita Seniale' ki he fakahoko hono ngaahi fatongia, pea mo hono ngāue'aki 'a e ivi ngāue 'oku 'oange kiate ia' 'i he ta'u fakapa'anga 'oku tau hanga atu ki ai. 'I he taimi tatau, 'oku'ne 'oange ki he Falealea 'a e ngaahi tu'unga fe'unga ke fakatefito ai hono fakamaau'i 'a e faifatongia 'a hono 'Ofisi' lolotonga 'a e ta'u 2021-22.

Lord Fakafanua

'EIKI SEA 'O E FALEALEA 'O TONGA

29 'o Sune, 2021

Ko e Palani Fakata'u Kakato'ni ko e 'uluaki me'angāue ia ki he fakamatala fatongia 'o hoku 'Ofisi. Ko e ngaahi ngāue 'atita mo e ngaahi lipooti 'oku palani 'e hoku 'Ofisi' ke fakahoko 'i he ta'u 2021-22 'oku 'oatu kotoa ia 'i he Palani Fakata'u Kakato'ni.

Hangē pē ko ia na'e fai 'i he ngaahi ta'u ki mu'a, na'e fakahū atu 'a e palani' ki he Hou'eiki Fakafofonga 'o e Falealea ki ha'anau tānaki mai 'o a'usia ai 'a e Palani Fakata'u Kakato ko 'eni'. Pehē foki, 'oku fenāpasi 'a e ngaahi ngāue 'i he palani' mo e ivi ngāue mo e pa'anga na'e fakahū atu 'i he 'emau patiseti ki he 2021-22.

Ko e palani, 'i he fakalukufua, 'oku fekau'aki hangatonu ia mo e Palani Lōloa Fakata'u Nima 'a e 'Ofisi, 2019-2024, pehē foki ki he Palani Lōloa 'a Tonga hono II, 2015-2025, 'a ia 'oku makatu'unga 'i he ngaahi Taumu'a Fakalakalaka (SDGs) 'a e UN. Kuo' mau toki kamata 'a hono vakai' i 'o e mateuteu mo e 'i ai ha ngaahi me'afua 'i he ngaahi ngāue'anga kotoa 'a e Pule'anga' ki he feinga ke ma'u 'a e MDGs, pea 'e fakahoko 'a e ngāue lahi'ni 'i he ngaahi ta'u ka hook mai'.

Ko homau tūkuingata ke fakahoko homau fatongia' pea ke ma'u 'a e 'amanaki 'a e kau taki', ko e mahu'inga taha kiate kimaautolu'. Ko 'eku mēmipa ko ia 'i he Kōmiti Pa'anga 'a e Falealea mo e Kōmiti Vakai Faka'atita 'a e Kapineti' te'u malava ai 'o vakai ki ha ngaahi fokotu'u fakalelei ki he palani ko 'eni' pea ke kei tauhi pē 'a e tu'unga tau'atāina 'a e 'Atita Seniale.

Te' mau hokohoko atu pē hono 'oatu 'a e ngaahi fakamatala, fale'i mo e fakapapau 'oku totonu, tau'atāina mo falala'anga ki he Falealea' mo e kau taki' hono kātoa, 'o 'emau tūkuingata kakato ki he ngāue faka'atita 'oku anga haohaoa ke'ne tokoni' i hake 'a e taliui mo e 'ata-ki-tu'a 'o e ngaahi ngāue hono kotoa pē 'a e pule'anga.

Sefita Tangi
'ATITA SENIALE

29 'o Sune, 2021

Kanotohi

Ngaahi Peesi

Talamu'aki 'a e 'Eiki Sea 'o e Fale Alea	1
Fakafe'iloaki 'a e 'Atita Seniale	2
1. Ko homau fatongia mo e ngaahi koloa ngaohi	4
1.1 Ko homau fatongia	4
1.2 Ko 'emau ngaahi koloa ngaohi	4
2. Ngaahi ngāue faka'atita ke fakahoko	6
2.1 Ko hono filifili 'a e ngaahi 'elia ke sivi faka'atita	6
2.1.1 Lipooti 'Atita makehe	6
2.1.2 Lipooti faka'atita 'o e ngaahi ngāue fakapa'anga	6
2.1.3 Lipooti faka'atita 'o e ola	6
2.1.4 Lipooti faka'atita 'o e faipau ki he lao	7
Fakalahi A: Mape Folau 'o e Fakahoko Fatongia	8
Fakalahi E: Ko 'emau ngaahi koloa ngaohi ki he 2021-22	9
Fakalahi F: Ko hono anga hono fili ha tōpiki	20
Fakalahi H: Patiseti Fakaangaanga Fakamole Faka-Polokalama mo e Polokalama	21
si'i 'o e Ta'u 2021-22	
Fakalahi I: Patiseti Fakaangaanga Hūatu mo e Hūmai ki he Ta'u 'e tolu (3) ka hoko	27

1 Ko homau fatongia mo e ngaahi koloa ngaohi

1.1 Ko homau fatongia

'I he *Lao ki he 'Atita 'a e Pule'anga 2007 (mo hono fakatonutonu)*, 'oku fokotu'u ai 'a e 'Atita Seniale ko e 'atita pule ma'ae pule'anga ke'ne fakahoko 'a hono sivi faka'atita 'a e ngaahi ngāue fakapa'anga, founa ngāue, mo e 'atita'i 'a e ola ki he pa'anga 'a e fonua. 'Oku kau ki heni 'a e 'atita'i mo hono lipooti ki Fale Alea 'o fou atu 'i he 'Eiki Sea 'a e tu'unga fakapa'anga 'o e ngaahi potungāue 'a e pule'anga, ngaahi fakafongā 'o e pule'anga, ngaahi pisinisi 'a e pule'anga, mo e ngaahi poloseki langa fakalalakaka; mo hono vakai'i mo e tali 'o e ngaahi fakamatala pa'anga 'a e ngaahi pisinisi 'a e pule'anga 'oku 'atita'i 'e he ngaahi kautaha 'atita taautaha.

Te' mau óatu ha ngaahi lipooti totonu, fale'i mo e fakapapau tau'atāina ki he Fale Alea' fekau'aki mo e falala'anga 'o e ngaahi fakamatala pa'anga ki hono tokanga'i mo pule'i 'o e pa'anga' mo e ngaahi koloa 'a e Pule'anga.

Ko e 'Atita Seniale ko e 'ofisa ngāue tau'atāina ia 'a e Fale Alea', pea kuo pau 'e 'ikai ke pule'i pe tu'utu'unia fakangāue ia mei he Fale Alea pe ko e Pule'anga 'i he'ene fakahoko 'a 'ene ngaahi ngāue mo hono ngaahi fatongia'.

'Oku tanaki atu ki he *Lao ki he 'Atita 'a e Pule'anga 2007 (mo hono fakatonutonu)* 'e he ngaahi lao kehe. Hangē ko e *Lao ki he Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'anga 2002* 'oku fiema'u ai 'a e Minisitā Pa'anga ke ne fakahū atu ki he Fale Alea 'i he ta'u kotoa pē 'a e fakamatala pa'anga fakata'u kuo 'osi sivi faka'atita'i.

1.2 Ko 'emau ngaahi koloa ngaohi

'Oku tokangaekina 'e he 'Atita Seniale' 'a e ngaahi sino'i ngāue 'oku laka hake 'i he 212. 'Oku kau ki he ngaahi sino'i ngāue ko'eni 'a e vahevahe iiki 'o e ngaahi potungāue 'a e pule'anga', ngaahi pisinisi 'a e pule'anga', pea mo e ngaahi poloseki langa fakalalakaka mo e ngaahi tokoni mo e alaa meá pehē.

Ko 'emau ngaahi koloa ngaohi 'oku fakafa'ahinga ia ki he kalasi 'e fā (4):

- **Koloa ngaohi 1: Lipooti 'atita makehe**

Fakapapau'i, fale'i mo e tokoni ki Fale Alea pea mo e fonua fakalukufua 'o fakafou 'i he Lipooti Fakata'u 'a e TOAG, patiseti fakata'u, palani fakata'u, ngaahi lipooti 'atita makehe mo e ngaahi ngāue tokoni kehe. 'Oku kau ki heni mo e tokoni ki he ngaahi va'a kehe 'a e 'Ofisi.

- **Koloa ngaohi 2: Lipooti faka'atita 'o e ngaahi ngāue fakapa'anga**

Ko hono sivi faka'atita 'o e kotoa 'o e ngaahi fakamatala fakapa'anga: fakamatala pa'anga fakata'u 'a e Pule'anga', fakamatala fakakuata 'a e Pule'anga pea mo hono sivi faka'atita mo e vakai'i 'o e ngaahi fakamatala pa'anga 'a e ngaahi pisinisi 'a e Pule'anga.

- **Koloa ngaohi 3: Lipooti faka’atita ‘o e ola**

Ko e ngaahi kaveinga kuo fili’ ke taimi totonu hono vakai’i pea lipooti.

- **Koloa ngaohi 4: Lipooti faka’atita ‘o e faipau ki he lao**

Sivi faka’atita ‘o e kotoa ‘o e ngaahi potungāue ‘a e pule’anga pea mo e ngaahi poloseki langa fakalakalaka.

Fakaikiiki ‘o e ngaahi koloa ngaohi ‘oku ‘i he fakamatala *Fakalahi E*

2

Ngaahi ngāue faka'atita ke fakahoko fakaangaanga

2.1 Ko hono filifili 'a e ngaahi 'elia ke sivi faka'atita

2.1.1 Lipooti 'Atita Makehe

Fakapapau'i mo fale'i ki Fale Alea, kau talekita pea mo e fonua fakalukufua 'o fakafou 'i he lipooti fakata'u 'a e TOAG, patiseti fakata'u, palani fakata'u, ngaahi lipooti 'atita makehe mo e ngaahi ngāue tokoni kehe. Ko e 'Iuniti Pule'i 'oku'ne toe tokoni ki he ngaahi va'a kehe 'o e 'Ofisi.

2.1.2 Lipooti faka'atita 'o e ngaahi ngāue fakapa'anga

Ko e *Lao ki he 'Atita 'a e Pule'anga 2007 (mo hono Fakatonutonu)* 'oku'ne fakamafai'i ai 'a e 'Atita Seniale ke'ne fakapapau'i ko e fakamatala pa'anga a e Pule'anga' 'oku 'atita'i 'i hono taimi totonu 'o fakatatau mo e Lao ki hono Pule'i 'o e Pa'anga 'a e Pule'anga 2002. Kau ki heni 'a hono fakapapau'i 'oku 'i he tu'unga mā'olunga 'a e ola hono sivi faka'atita 'o fakatatau ki he ngaahi tu'unga sivi faka'atita 'oku fiema'u 'e he kautaha 'a e ngaahi 'Ofisi 'Atita Fakapule'anga 'o Māmani' (ISSAI).

Ko e 'Atita Seniale ke'ne toe fakapapau'i 'oku 'atita'i fakata'u 'a e ngaahi pisinisi 'a e pule'anga' pea ke'ne vakai'i mo tali 'a e ngaahi fakamatala pa'anga 'a e ngaahi pisinisi 'a e pule'anga kuo 'osi 'atita'i 'e he ngaahi kautaha taautaha.

2.1.3 Lipooti faka'atita 'o e ola

Pehē foki, 'oku fakamamafa'i 'a e 'Atita Seniale' ke'ne sivi'i 'a e ngaahi ngāue 'a e ngaahi potungāue 'a e pule'anga pe na'e fakahoko 'i he founga 'oku fakapotopoto, ngāue totonu mo ma'u 'a e ola na'e fokotu'u 'i hono ngāue'aki 'a e pa'anga 'a e fonua 'i he taimi kotoa pē.

'Oku fili á e ngaahi 'elia ki he 'atita'i 'o e maa'usia 'o e ola 'i loto 'i ha fa'unga palani 'oku'ne fakakaukau'i 'a e ngaahi fakahoko ngāue 'a e sekitoa pule'anga ki he taumu'a ó e Fa'unga Palani Langa Fakalalakaka á Tonga hono II (TSDF II). Ko e vīsone mo e ngaahi taumu'a ko'eni' 'oku kau ki heni á e:

Paotoloaki 'a e fakalalakaka ke fakalekesi e mo'ui ki he taha kotoa.

Tupulekina e ngāue kafataha ki he fakalalakaka pea ke tu'uloa e tupu faka'ekonōmika

‘Oku poupouí eni é he ngaahi vīsone fakafonua é fitu:

1:	Tupulekina e ngāue fakataha pea ke tu’uloa mo longomo’ui e ‘ilo faka’ekonōmika.
2:	Tupulekina e ngāue kāfataha pea ke tu’uloa e palanisi ‘a e fakalakalaka ‘i ‘uta mo kolo pea pehē ki he ngaahi tukui motu
3:	Tupulekina e ngāue kafataha pea ke tu’uloa mo fakaivia e fakalakalaka ‘a e tangata/fevinae ‘i he vahevahe taau.
4:	Tupulekina e ngāue kafataha pea ke tu’uloa e taliui ki he pule lelei pea ke leleiange ‘a e pule ‘a e lao
5:	Tupulekina e ngāue kafataha pea ke tu’uloa e fakalakalaka ‘o e ngaahi ngāue lalahi mo e tekinolosia
6:	Tupulekina e ngāue kafataha pea ke tu’uloa mo lelei ange ‘a hono pule’i ‘o e kelekele mo e ‘ātakai pea ke fakasi’isi’i e tu’u laveangofua ki he feliuliaki e ‘ea
7:	Tupulekina e ngāue kafataha pea hokohoko atu e ngaahi ngāue fakataumalu’i fonua pea mo e pule tau’atāina.

‘Oku’mau fekumi ke fakapapau’i ko e ngaahi ‘ēlia ke fakahoko ki ai ‘a e sivi-faka’atita té nau tokoni lahi ki he ‘a’usia ‘o e Ngaahi Taumu’a Ola ‘o e Fa’unga Palani Langa Fakalakalaka Fakafonua. ‘Oku ‘i ai foki mo e tokanga mavahe ki ha ngaahi ‘elia ‘oku hā mei ai ha ngaahi fakamole taétotonu pe taéfaitotonu pe taéfakapotopoto ke kau mo ia hono sivi-faka’atita.

Tanaki atu ki ai mo hono vakai’i ‘o e ngaahi fa’unga fakamatala ‘a e ngaahi potungāue mo e kau fakafongga ‘o e Pule’anga.

2.1.4 Lipooti faka’atita ‘o e faipau ki he lao

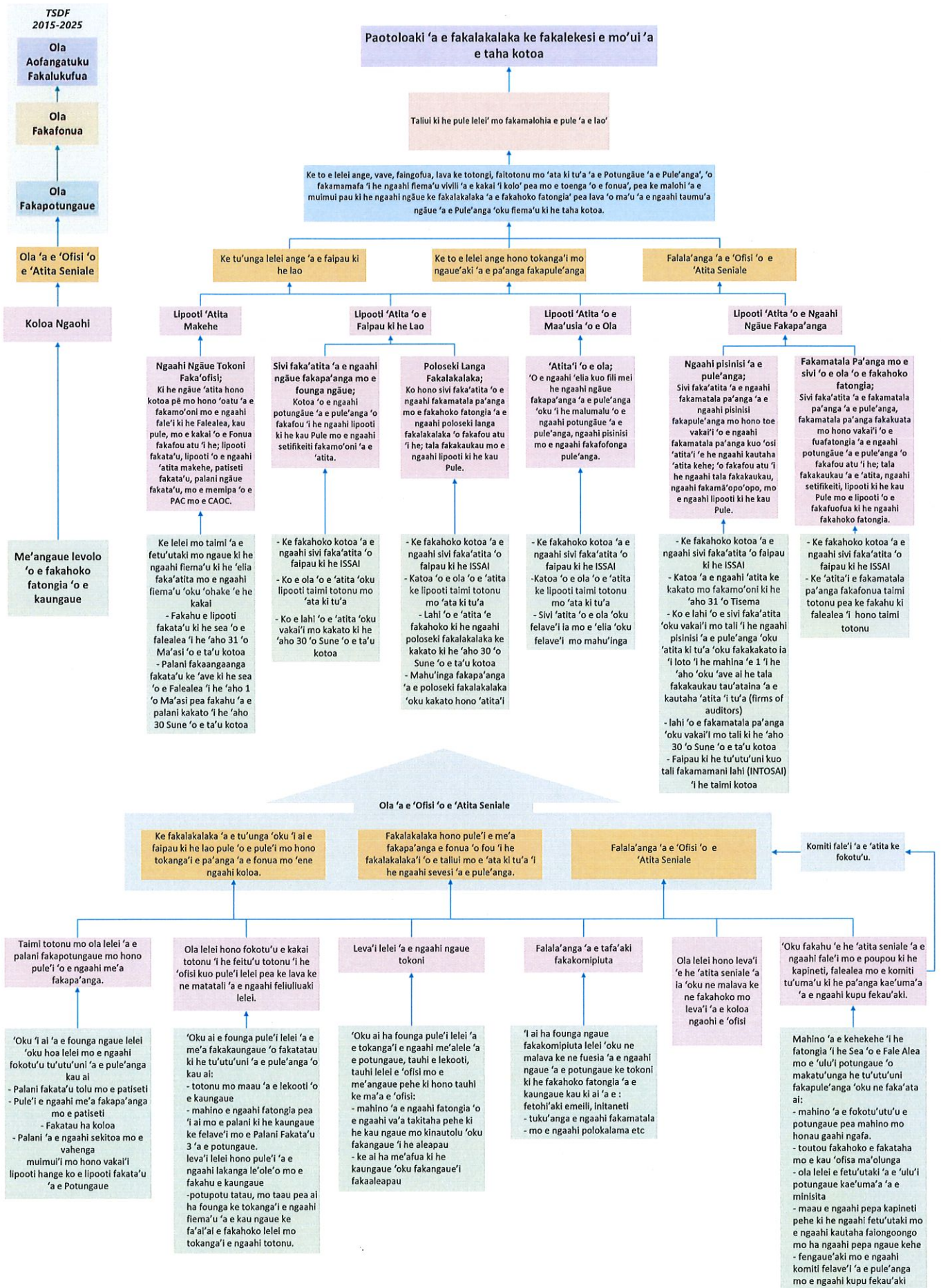
Ko e ‘Atita Seniale ke’ne tokanga’i ‘oku faipau, vakai’i mo fakapapau’i ‘a e fakahoko ‘o e ngaahi fatongia pule’i fakapa’anga, kau ai hono tauhi ‘o e ngaahi lekooti fakatauhitohi mo ha founa fakatauhitohi fe’unga ki he pule’i fakaloto-potungāue ke fakapapau’i ‘oku faipau ‘a e ngaahi potungāue, ngaahi fakafongga ‘a e pule’anga mo e ngaahi pisinisi ‘a e pule’anga ki honau ngaahi fatongia pule’i fakapa’anga ‘i he lao.

Ko e ‘Atita Seniale ke’ne toe fakapapau’i ‘oku ‘atita’i fakata’u ‘a e ngaahi poloseki langa fakalakalaka lalahi. ‘Oku kau ki heni ‘a e ngaahi poloseki fakalakalaka kotoa ‘oku tokanga’i mo pule’i ‘e he ngaahi potungāue mo e kau fakafongga ‘o e pule’anga (MDA’s).

Ko e ngaahi makatu’unga ki hono fili ‘o e ngaahi ngāue ke ‘atita’i fakata’u ‘oku kau ai ‘a e:

- vakai’i ‘a e ngaahi ‘elia ‘e malava ke hoko ha tu’utāmaki ‘i hono ‘ātakai ka ‘oku ‘i ai ‘a e ngaahi me’a ke’ne pule’i ‘i he ngāue’anga ‘oku ‘atita’i, ke’ne poupu’i hono teuteu’i ‘o ‘enau fakamatala pa’anga.
- lahi ‘o e patiseti ki he potungāue ‘o fakahoa ki he patiseti fakalukufua ki he ta’u.

Result Map Framework

Fakalahi E

Ko 'emau ngaahi koloa ngaohi 2021-22

Na'e fatu 'a e patiseti 'a e 'Ofisi ki he 2021-22 'o fakatefito ki he ngaahi koloa ngaohi 'e fā (4) ko'eni:

- **Koloa ngaohi 1:** Lipooti 'Atita Makehe. Fakapapau'i mo fale'i ki he Fale Alea, kau taki, pea mo e fonua fakalukufua 'o fakafou 'i he Lipooti Fakata'u 'a e TOAG, patiseti fakata'u, palani fakata'u, ngaahi lipooti 'atita makehe mo e ngaahi ngāue tokoni kehe. 'Oku kau ki heni mo e tokoni ki he ngaahi 'iuniti kehe 'a e 'Ofisi.
- **Koloa ngaohi 2:** Lipooti faka'atita 'o e ngaahi ngāue fakapa'anga. Ko hono 'atita'i taimi totonu 'o e fakamatala pa'anga 'a e pule'anga. Kau atu ki ai mo hono 'atita'i taimi totonu 'a e ngaahi pisinisi 'a e pule'anga' mo hono vakai'i mo hono tali 'o e ngaahi fakamatala pa'anga 'a e ngaahi pisinisi 'a e pule'anga 'oku sivi faka'atita 'e he kautaha 'atita tau'atāina mei tu'a.
- **Koloa ngaohi 3:** Lipooti faka'atita 'o e ola. Ke fakahoko taimi totonu hono lipooti 'a e ngaahi ola faka'atita 'o e ngaahi kaveinga kuo fili. Kau atu ki ai 'a hono sivi 'o e fakahoko fatongia 'a e ngaahi potungāue mo e kau fakafongā 'a e pule'anga
- **Koloa ngaohi 4:** Lipooti faka'atita 'o e faipau ki he lao. Ke fakahoko fakata'u 'a hono sivi faka'atita 'o e faipau ki he lao 'a e ngaahi potungāue 'a e pule'anga, ngaahi tokoni pea mo e ngaahi poloseki fakalalakala.

Ko 'emau ngaahi lipooti 'oku fa'u

'Oku fakahoko atu ki he Fale Alea, ko 'emau kalaieni (client) 'uluaki ia, 'a e ola 'o 'emau ngāue 'i he 'emau ngaahi lipooti. 'Oku fakahā 'e he ngaahi lipooti ko 'enī ki he Fale Alea 'a e fakakaukau tau'atāina 'a e 'atita ki he taau mo fe'unga 'a e taliui mo e malu 'o e ngaahi founga pule'i 'o e koloa 'a e pule'anga'. Talu mei hono fanongonongo 'a e *Lao ki he 'Atita 'a e Pule'anga 2007(mo hono Fakatonutonu)*, mo 'emau feinga ke lipooti ki he Fale Alea 'a e ngaahi me'a felāve'i:

- mo 'emau ngaahi polokalama 'atita'i 'o e ola, 'a ia 'oku' mau tokanga ai ki he ngaahi me'a felāve'i mo e 'aonga, fakapotopoto mo e 'ikai fakamole taéfakapotopoto hono pule'i 'o e ngaahi koloa 'a e pule'anga
- mo e sivi faka'atita makehe ki ha ngaahi me'a mahu'inga 'o kau ki ai 'a e ngaahi ngāue taéfakalao, ngāue hala mo e ngāue kākā
- ko 'emau to e vakai'i mo e ngaahi sivi-faka'atita 'o e ngaahi fakamatala pa'anga fakakuata mo fakata'u 'a e pule'anga
- ko e ngaahi ola 'o e ngaahi sivi-faka'atita fakata'u 'o e ngaahi fakamatala pa'anga mo e ngaahi fakamatala 'o e tupu mo e mole 'o e ngaahi pisinisi kehekehe 'a e pule'anga
- ko e ngaahi lipooti ki hono founga pule'i fakalotofale pea mo e founga ngāue.

'Oku' mau to e fakahū atu ki he Fale Alea 'a e Palani Fakata'u mo e Lipooti Fakata'u 'a e 'Atita Seniale' ke fakahoko atu ki he Fale Alea 'a e palani ngāue mo e ngāue na'e hoko fakatou'osi.

Ko e ngaahi ngāue kehe ‘oku fakahoko ki he Fale Alea

‘Oku mau fakalahi atu ki he emau ngaahi lipooti ‘a e ngaahi ngāue kehe ma’ae Fale Alea. Ko e ngaahi ngāue ko ‘eni ‘oku nau tokoni ke tupulekina ai pe ‘a e taliui mo e fakahoko fatongia lelei, pea tu’uaki ‘a e pule’i lelei ‘i he sekitoa faka-pule’anga.

‘Oku kau ‘i he ngaahi ngāue ko eni’ ‘a e:

- ngaahi fale’i mo e tokoni ki he Fale Alea, kau taki pea mo e fonua fakalukufua ‘i he ngaahi me’a ‘oku kaunga tonu ki he enau fekumi
- ngaahi tali ki he ngaahi fehu’i mei he Houéiki Mēmipa ‘o e Fale Alea, ngaahi potungāue, kau fakafofonga ‘o e pule’anga mo e kakai, ‘i he taimi ‘e ni’ihi ‘oku a’u ‘o fakahoko ai ‘a e sivi-faka’atita kakato
- fale’i ki he kau taki mo e ngaahi sekitoa fakapule’anga kehe, ‘i he ngaahi me’a felāve’i mo e lao fakaangaanga, ngaahi fokotu’utuú ki he anga ‘o e pule’i ‘o e pa’anga, mo e ngaahi fakalakalaka lalahi ki he fa’unga mo e taumu’a ‘o e taliui
- ngaahi fakahinohino ki he ngaahi sekitoa fakapule’anga ‘i he ngaahi me’a ko e ola ó ha sivi-faka’atita ‘oku nau felāve’i hangatonu mo e pule lelei, pule’i ‘o ha ngāue, mo e taliui, ke tokoni ke toe fakalakalaka ange ‘a e fakahoko fatongia ‘i he kaha’u
- fale’i ki he ngaahi sino tau’atāina mei tu’a ‘i he ngaahi fakalakalaka foóu felāve’i mo e sekitoa fakapule’anga, kau ai á e ngaahi fale’i ki he ngaahi tu’utu’uni fakaangaanga felāve’i mo e tauhitohi mo e ‘atita.

‘I hono fakahoko ‘o e ngaahi ngāue ko’eni, ‘okú mau ngāue’aki ‘a e ngaahi poto’i ngāue mo e taukei ‘oku lolotonga ma’u ‘e he ‘Ofisi ‘Atita ke fakaáíái á e fakalakalaka tuúloa ‘i he anga haohaoa, taliui mo e ‘ata-ki-tu’a ‘i hono pule’i ‘o e ngaahi koloa ‘a e pule’anga.

Koloa ngaohi 1: Lipooti ‘Atita Makehe

Ngaahi tefito’i fatongia

Ko e ngaahi me’a mahu’inga ‘i hono fa’u ‘o e ngaahi koloa ngaohi ko’eni:

- patiseti, palani ngāue loloa, palani fakata’u mo e lipooti fakata’u;
- fakamatala pa’anga ‘a e ‘Ofisi ‘Atita kuo ‘osi ‘atita’i;
- polokalama ako mo e fakalakalaka ‘o e kaungāue, ngaahi tohi fakahinohino, ngaahi tu’utu’uni ngāue mo e ngaahi sīpinga ngāue, ngaahi uepisaiti (web-sites), fakamatala pa’anga;
- ngāue pou pou ki he ‘Ofisi; mo e
- ngaahi ngāue fale’i kehe hangē ko e:
 - fale’i mo e ngaahi tokoni ki he Fale Alea kau ai á e Kōmiti Tuúma’u ki he Ngaahi Meá Fakapaánga mo e Ngaahi Fakamatala Fakapa’anga Fakapuleánga, Houéiki Mēmipa, Puleánga, kau fakafofonga ó e sekitoa puleánga kehe pea mo e kakai fakalukufua.

Ivi ngāue

Ko e ‘Iuniti Pule’i Faka’ofisi ‘oku fakafatongia’aki ‘a e Koloa Ngaohi 1: Ngaahi Lipooti ‘Atita Makehe, mo e kaungāue ‘e toko hongofulu (10). Kuo ‘osi vahe’i ki he kaungāue ‘a e houa takitaha, ‘a ia ko e houa ko ia’ ‘oku fekau’aki tonu pe ia mo ha ngāue e fakahoko ki he Koloa Ngaohi ‘a e ‘iuniti’ni ‘o hangē ko ‘ene hā ‘i he *Fika 1*. ‘I he *Tepile 1.1* ‘oku hā ai ‘a e ngaahi houa ngāue ‘a e va’a’ni pea ko e *Tepile 1.2*, ko e fakamole fakapolokalama ia ‘a e ‘iuniti’ni ki he Patiseti 2021-22.

Tepile 1.1: Houa ngāue ‘a e kaungāue ki he 2021-22

Hingoa	Lakanga	Houa Ngāue
(‘atā)	Talekita Pule	
Teuila Tai	‘Ofisa ki he kaungāue	1,077
Tevita Tu’amoheloa	‘Ofisa ki he me’a fakakomipiuta	1,149
‘Etita Tonga	Tokoni Fakafo’ituitui	1,149
Vangana Fangaloka	Tauhitohi	1,149
Pateli Fanguna	‘Ofisa Tokoni ki he me’a fakakomipiuta	1,149
‘Olive Finau	Tokoni ‘Atita Kalasi I	1,149
Grace Filimoehala	‘Ofisa Fetu’utaki/Tauhi Laipeli	1,149
Salome Manumu’a	‘Ofisa Talitalikakai/Tauhi Faile	1,149
Maamahelotu Moala	Faka’uli/Tauhingoue	1,149
Taniela Lātū	Faka’uli/Tangatafekau	1,149
Kātoa ‘o e houa ngāue ‘a e ‘Iuniti Pule’i		11,418

Tepile 1.2: Fakamole fakapolokalama si’i ‘a e ‘iuniti (vakai ki he Fakalahi H, peesi 22-23 ‘oku fakaikiiki ai ‘a e Fakakātoa ‘o e polokalama 01, mo hono polokalama si’i)

Polokalama si’i	Mahu’inga
Kaungāue tu’uma’u (10xx)	342,300
Kaungāue lau’aho (11xx)	8,300
Fefononga’aki & Fetu’utaki (12xx)	82,100
Tauhi mo fakalelei me’angāue (13xx)	31,800
Totongi koloa mo e ngāue (14xx)	313,300
Fakamole ki he ngaahi ngāue lalahi (20xx)	53,100
Kātoa	\$830,900

Me’afua fakafuofua

‘Oku hā ‘i he *Fika E1* ‘a e ngaahi me’afua ke fua’aki ‘a e ‘atita ‘o e ngaahi me’a mahu’inga ‘i he koloa ngaohi ‘e fakahoko ‘i he 2021-22, ‘a ia ko e konga ia ‘o e ngaahi ngāue ke fakahoko.

Fika E1

Koloa ngaohi 1: Lipooti ‘Atita Makehe

Me’afua ‘o e fakahoko ngāue	Me’afua	Taketi 2021- 22	Ola ‘amanaki ki ai 2020-21	Taketi 2020-21	Ola totonu 2019-20
Lahi					
Ngaahi Lipooti ‘a e ‘Atita Seniale (<i>a</i>)	Fika	6	6	6	6
Ngaahi Ngāue Tokoni (<i>e</i>)	Fika	2	3	2	2
Ngaahi ngāue poupu (<i>f</i>)	Fika	6	6	6	9
Lelei					
Fakakātoa hono tali ‘e he kakai ‘o e ngaahi lipooti ‘atita (<i>h</i>)	Maaka	8	8	8	8
Taimi totonu					
Ngaahi Lipooti ‘a e ‘Atita Seniale ke ‘ave ‘i loto ‘i he taimi kuo tu’utu’uni ‘e he Lao	Peseti	95	95	95	100
Ngaahi ngāue tokoni kehe ke ‘ave ‘i he taimi kuo fai ki ai ‘a e lototaha.	Peseti	95	95	95	100
Ngaahi ngāue poupu ke ‘ave ‘i he taimi kuo fai ki ai ‘a e felotoi	Peseti	95	95	95	100
Fakamole					
Kātoa fakamole	\$afe	\$830			

- (a) ‘Oku kau ‘i he ngaahi lipooti ‘a e ‘Atita Seniale ‘a e Patiseti, Palani Fakata’u Tolu, Palani Fakata’u, Lipooti Fakata’u, Fakamatala fakata’u ‘a e ‘Ofisi ‘Atita pea mo e ‘Atita ‘o e ngaahi ngāue fakapa’anga & Faipau ki he Lao pule’i ‘o e ngāue fakapa’anga.
- (e) Ngaahi tokoni kehe faka’atita ‘oku kau ai ‘a e ngaahi fale’I ki he Komiti Pa’anga ‘a e Fale Alea, kau mēmipa ‘o e Fale Alea, Pule’anga mo e ngaahi sekitoa faka-pule’anga.
- (f) Hangē ko e ako mo e fakalakalaka ‘o e kaungāue, ngaahi tohi fakahinohino he pukepuke ‘a e tu’unga ngāue, tohi tu’utu’uni, peesi faka’ofisiale.
- (h) Ko e fakakātoa hono tali ‘e he kakai ‘o e ngaahi lipooti ‘a e ‘atita ‘oku fua’aki ‘a e maaka ‘oku kamata mei he 1 ki he 10: ‘a ia ko e ma’ulalo taha ‘a e 1 pea lelei taha ko e 10.

Me’afua ‘o e fakahoko fatongia

- Ko e tefito’i me’a fua ki he fakahoko fatongia ‘a e va’a ni ‘e vakai’i ia ‘o fakatatau ki he ngaahi me’afua ni:
- Fakakakato ‘a e ngaahi ngaue na’e fakaangaanga kiai.
 - Maa’usia e taimi ngaue ‘i hono taimi totonu. Ko e ngaahi lipooti ‘a e va’a’ni ke kakato pē ‘o fakatatau ki he lao’ pea ke’ne ma’u aipe ‘a e taimi ‘oku fiema’u mai ai ‘e he ‘Atita Seniale.
 - Houa ngāue ‘a e ofisa ngaue ki he akauni elia takitaha
 - Ke tokanga’i mo lekooti kakato ‘a e ngaahi koloa ‘a e ‘Ofisi, naunau, lekooti ‘o e ngaahi me’a paaki ke pule’i lelei ‘e he ‘ofisi ke fakakakato pe he taimi kotoa.
 - Ke kakato e koloa ngaohi’ ‘i loto pe he houa kuo palani.

Koloa ngaohi 2: Lipooti faka'atita 'o e ngaahi fakamatala fakapa'anga

Ke 'atita'i taimi totonu 'a e ngaahi pisinisi 'a e pule'anga' 'o kau ai mo hono vakai'i mo hono tali 'a e ngaahi fakamatala pa'anga 'a e ngaahi pisinisi 'a e pule'anga 'oku sivi faka'atita 'e he kautaha 'atita tau'atāina mei tu'a. Kau atu ki ai mo hono 'atita'i taimi totonu 'o e fakamatala pa'anga 'a e pule'anga.

Ngaahi tefito'i fatongia

Ko e ngaahi me'a mahu'inga 'i hono fa'u 'o e koloa ngaohi ko'eni ko e:

- Ko hono tukuatu 'a e lipooti 'atita 'i hono fakama'opo'opo 'a hono tauhi, ngāue'aki mo hono lipooti 'o e sino'i pa'anga mālōlō 'a e kau memipa mo e kaungāue 'a falealea 'o Tonga.
- Ko hono tukuatu 'a e lipooti 'atita 'i hono fakamā'opo'opo 'o e fakamatala pa'anga 'a e ngaahi pisinisi 'a e pule'anga.
- Ko hono vakai'i mo tali 'a e 'atita 'o ha pisinisi 'a e pule'anga na'e fakahoko 'e ha pisinisi taautaha.
- Ko hono 'oatu ha lipooti ki he kau pulengaue fekau'aki mo e ngaahi matavaivai 'i hono tauhi 'o e lekooti fakapa'aga pe ko hono fakamatala'i 'a e ngaue fakapa'anga 'a e ngaahi pisinisi 'a e pule'anga.
- Setifikeiti kuo tukuatu he lipooti fakamatala pa'anga fakakuata 'a e pule'anga.
- Ko hono fa'u mo tukuatu ha lipooti ke tokoni ki ha faitu'utu'uni 'o fekau'aki mo ha pisinisi 'a e pule'anga.

Ivi ngāue

Ko e 'Iuniti Sivi Faka'atita 'o e Ngaahi Ngāue Fakapa'anga 'oku fakafatongia'aki 'a e Koloa Ngaohi 2, mo e kaungāue 'e toko hiva (9) 'o tataki 'e he Talekita Pule. Ko e kaungāue 'e toko hiva'ni 'oku vaheua ia 'i ha Va'a Ngāue 'e 2. Ko e Va'a Ngāue 1, 'oku fakafatongia'aki kinautolu 'i hono 'atita'i 'a e kotoa 'o e ngaahi Kautaha Fakapule'anga pea ko e Va'a Ngāue 2, 'oku fakafatongia'aki kinautolu 'i hono 'atita'i 'a e Fakamatala Pa'anga 'a e Pule'anga (Public Accounts). Kuo 'osi vahe'i ki he kaungāue 'a e houa takitaha, 'a ia ko e houa ko ia' 'oku fekau'aki tonu pe ia mo ha ngāue ke fakahoko ki he Koloa Ngaohi 'o e 'iuniti'ni 'o hangē ko 'ene hā'i he *Fika 2*. 'I he *Tepile 2.1* 'oku hā ai 'a e ngaahi houa ngāue 'a e 'Iuniti'ni pea ko e *Tepile 2.2*, ko e fakamole fakapolokalama si'i ia 'a e 'Iuniti'ni ki he Patiseti 2021-22.

Tepile 2.1: Houa ngāue 'a e kaungāue ki he 2021-22

Hingoa	Lakanga	Houa ngāue
Kelepi Makakaufaki	Talekita Pule	883
<u>Va'a Ngāue 1:</u>		
Sitiveni Nau	'Atita Pule	1,149
Lovely Afu	'Atita Mā'olunga	1,149
Seini M Fakalolo	'Atita	1,149
'Akuila M P Lomu	'Atita	1,149
<u>Va'a Ngāue 2:</u>		
Pita Taufatofua	'Atita Pule	1,149
Taniela Mahe	'Atita Mā'olunga	1,149
Pauline Tupou	'Atita	1,149
Sokopeti Polutele	'Atita	1,149
Kātoa 'o e houa ngāue		9,655

Tepile 2.2: Fakamole fakapolokalama si'i (vakai ki he Fakalahi H, peesi 24, polokalama 02, polokalama si'i 01)

Polokalama si'i	Mahu'inga
Kaungāue tu'uma'u (10xx)	375,100
Totongi koloa mo e ngāue (14xx)	2,900
Kātoa	378,000

Me'afua fakafuofua

'Oku hā 'i he Fika E2 'a e ngaahi me'afua ke fua'aki 'a e 'atita 'o e ngaahi me'a mahu'inga 'i he koloa ngaohi 'e fakahoko 'i he 2021-22, 'a ia ko e kongia ia 'o e ngaahi ngāue ke fakahoko.

Fika E2

Kolola ngaohi 2: Lipooti faka'atita 'o e ngaahi fakamatala fakapa'anga

Me'afua 'o e fakahoko ngāue	Me'afua	Taketi - 2021-22	Ola 'amanaki ki ai 2020-21	Taketi 2020-21	Ola totonu 2019-20
Lahi					
Ngaahi lipooti ki he kau taki ngāue 'o fakahoko 'a e ola 'o e sivi faka'atita	Fika	19	15	18	16
Lipooti 'atita tala fakakaukau	Fika	13	14	12	11
Vakai'i mo tali 'a e ngaahi 'atita tau'atāina	Fika	7	5	7	7
Ngaahi ngāue tokoni kehe	Fika		2		
Lelei					
Fakakatoa hono tali 'e he kakai 'a e ngaahi lipooti 'atita	Maaka	9	8	8	8
Taimi totonu					
Ngaahi lipooti ki he kau taki ngāue 'o fakahoko 'a e ola 'o e sivi faka'atita	Peseti	95	95	95	95
'Ave tala fakakaukau faka'atita 'i loto 'i he taimi kuo tu'utu'uni 'e he Lao	Peseti	95	95	95	95
Vakai'i mo tali 'a e ngaahi fakamatala kuo 'osi 'atita'i mavahe 'i loto he taimi kuo 'osi fai kiai 'a e felotoi	Peseti	95	95	95	95
'Ave e ngaahi tokoni kehe 'i loto 'i he taimi na'e 'osi lototaha kiai	Peseti	95	95	95	95
Fakamole					
Kātoa fakamole	Safe	\$378			

Me'afua 'o e fakahoko fatongia

Ko e me'afua tefito ki hono fua 'o e fakahoko fatongia 'o e kaungāue 'i he timi 'oku nau 'atita'i 'a e fakamatala fakata'u 'a e ngaahi pisinisi 'a e pule'anga:

- Ko e lava ke fakahoko 'a e 'atita 'o fakatatau ki he fiema'u 'a e founa ngāue kuo tali
- Ko e peseti 'e 95% 'o e ngaahi 'atita 'oku lava ke fakahoko 'o 'ikai to e lahi hake 'i he houa na'e vahe'i ke fai ai 'a e 'atita.
- Ko e peseti 'e 95% 'o e ngaahi 'atita kuo fakakakato 'i he taimi alepau mo e ngaahi kautaha.
- Malava ke mahino'i 'a e founa ngāue kuo tali ki hono fakamā'opo'opo 'o e fakamatala pa'anga fakamamani lahi
- Ke kei tauhi mo pukepuke 'a e vā fengāue'aki mo e ngaahi potungāue.
- Ke malava 'o fakakakato 'a e ngāue 'i he taimi 'i loto 'i he taimi kuo vahe'i ki ai.
- Ke malava 'o ngāue'aki 'a e ngaahi founa ngāue kuo tali 'i he taimi 'oku fakahoko ai ha fo'i ngāue.

Output 3: Lipooti faka'atita 'o e ola

Ke fakahoko taimi totonu hono lipooti 'a e ngaahi ola faka'atita 'o e ngaahi kaveinga kuo fili mo fakahoko taimi totonu 'a hono sivi 'o e fakahoko fatongia 'a e ngaahi potungāue 'a e pule'anga 'oku fakahoko 'o fakatatau ki he' enau palani ngāue pea lipooti.

Ngaahi tefito'i fatongia

Ko e ngaahi me'a mahu'inga 'i hono fa'u 'o e koloa ngaahi ko'eni ko e:

- Lipooti 'atita 'o e ola 'o e ngaahi ngāue mahu'inga
- Lipooti ki he ola 'o e fakahoko fatongia 'a e ngaahi potungāue

Ivi ngāue

Ko e 'Iuniti Sivi Faka'atita 'o e Ola 'oku fakafatongia'aki kinautolu 'a e Koloa Ngaohi 3, mo e kaungāue 'e toko ono (6), 'o taki ai 'a e Talekita Pule (ko e lakanga'ni 'oku lolotonga 'atā 'o 'amanaki ke fakangāue'i 'i he ta'u fakapa'anga'ni). Ko e tokotaha (1) 'i he toko 6 'oku lolotonga ako sikolasipi. 'Oku to e vahe 'a e 'Iuniti'ni 'i ha Va'a Ngāue 'e 2. Kuo 'osi vahe'i ki he kaungāue 'a e houa takitaha, 'a ia ko e houa ko ia' 'oku fekau'aki tonu pe ia mo ha ngāue 'e fakahoko ki he Koloa Ngaohi 'o e 'iuniti'ni 'o hangē ko 'ene hā 'i he *Fika* 3. 'I he *Tepile* 3.1 'oku hā ai 'a e ngaahi houa ngāue 'a e 'iuniti'ni pea ko e *Tepile* 3.2, ko e fakamole fakapolokalama ia 'a e 'iuniti'ni ki he Patiseti 2021-21.

Tepile 3.1: Houa ngāue 'a e kaungāue ki he 2021-22

Hingoa	Lakanga	Houa ngāue
('atā) Cathreen Mafi	Talekita Pule 'Atita Pule	883
<u>Va'a Ngāue 1:</u>		
Filatoa Vailea	'Atita Mā'olunga	806
Popua Mafi	'Atita Mā'olunga	869
Siupeli A Jr Hakaumotu	'Atita	1,149
<u>Va'a Ngāue 2:</u>		
Mitolomoa Taka	'Atita Mā'olunga	1,149
Kalisi Tualau	'Atita	1,149
Kātoa 'o e houa ngāue		6,005

Tepile 3.2: Fakamole fakapolokalama si'i (vakai ki he Fakalahi H, peesi 25, polokalama 02, polokalama si'i 02)

Polokalama si'i	Mahu'inga
Kaungāue tu'uma'u (10xx)	296,800
Totongi koloa mo e ngāue (14xx)	1,000
Kātoa	\$297,800

Me’afua fakafuofua

‘Oku hā ‘i he *Fika E3* ‘a e ngaahi me’afua ke fua’aki ‘a e ‘atita ‘o e ngaahi me’a mahu’inga ‘i he koloa ngaohi ‘e fakahoko ‘i he 2021-22, ‘a ia ko e konga ia ‘o e ngaahi ngāue ke fakahoko.

Fika E3

Koloa ngaohi 3: Lipooti faka’atita ‘o e ola

Me’afua ‘o e fakahoko ngāue	Me’afua	Taketi 2021-22	Ola ‘amanaki ki ai 2020-21	Taketi 2020-21	Ola totonu 2019-20
Lahi					
Ngaahi ‘Atita ‘o e ola	Fika	2	1	2	1
Ngaahi ‘atita ‘o e sivi ‘o e fakahoko fatongia	Fika	4	2	6	-
Lelei					
Fakakātoa hono tali ‘e he kekai ‘a e ngaahi lipooti ‘atita1	Maaka	8	8	8	8
Taimi totonu					
Ngaahi lipooti ‘o e ‘atita’i ‘o e ola ke ‘ave ‘i loto ‘i he taimi kuo ‘osi tu’utu’uni	Peseti	95	95	95	90
Fakamole					
Katoa ‘o e fakamole	\$afe	\$297			

Me’afua ‘o e fakahoko fatongia

Ko e tefito’i me’a fua ki he fakahoko fatongia ‘a e va’a ni ‘e vakai’i ia ‘o fakatatau ki he ngaahi me’afua ni:

- Ke malava ‘o fakahoko ‘a e ‘Atita mo fai hono lipooti ‘i he taimi ‘oku ‘osi tukuatu ke fakahoko ai.
- Ke Maa’usia ‘a e koloa ngaohi na’e tāketi ki ai.
- Ke malava ‘o fakahoko ‘a e ‘Atita ‘o fakatatau kihe ngaahi ngaue kuo vahe ke fakahoko.

Koloa ngaohi 4: Lipooti Faka’atita ‘o e Faipau ki he Lao

Ke fakahoko fakata’u ‘a hono sivi faka’atita ‘o e faipau ki he lao ‘a e ngaahi potungāue ‘a e pule’anga, ngaahi tokoni pea mo e ngaahi poloseki fakalakalaka.

Ngaahi tefito’i fatongia

Ko e ngaahi me’a mahu’inga ‘i hono fa’u ‘o e koloa ngaohi ko’eni ko e:

- Ko hono ‘oatu ‘a e ngaahi tohi ki he ngaahi ngāue’anga na’e sivi-faka’atita ‘o fakahā ki he kau taki ngāue ‘o e ngaahi potungāue ‘a e ola ‘o e ngaahi sivi-faka’atita na’e fakahoko.
- Ko hono tukuatu ‘a e lipooti ‘atita ‘i hono fakamā’opo’opo ‘a e fakamatala pa’anga ‘a e poloseki fakalakalaka pea mo e tohi ki he kau taki ngāue.
- Fakapapau’i ‘a e ngaahi setifikeiti ‘o e ngaahi tokoni ‘a e pule’anga ki he ngaahi ako’anga.
- Ngaahi ngāue tokoni kehe ‘oku felāve’i mo e fatongia ‘o e sivi faka-‘atita ‘o e pa’anga o e ngaahi founa ngāue.

Ivi ngāue

Ko e ‘Iuniti Faipau ki he Lao ‘oku fakafatongia’aki ‘a e Koloa Ngaohi 4, mo e kaungāue ‘e toko hongofulu-māvalu (18) ‘o tatakia ia ‘e he Talekita Pule. ‘Oku toe vahevahe ‘a e kaungāue ‘e toko 18 ‘i ha Va’a Ngāue ‘e ua (2). Ko e fatongia ‘o e Va’a Ngāue 1 ke ‘atita’i ‘a e pa’anga tokoni faka-Fale Alea pea mo hono ‘atita’i ‘a e ngaahi potungāue ‘a e pule’anga, ka ko e Va’a Ngāue 2 ‘oku fatongia’aki ‘a hono ‘atita’i ‘o e ngaahi poloseki fakalakalaka. Kuo ‘osi vahe’i ki he kaungāue ‘a e houa takitaha, ‘a ia ko e houa ko ia’ ‘oku fekau’aki tonu pe ia mo ha ngāue e fakahoko ki he Koloa Ngaohi ‘o e ‘iuniti’ni ‘o hangē ko ‘ene hā ‘i he *Fika 4*. ‘I he *Tepile 4.1* ‘oku hā ai ‘a e ngaahi houa ngāue ‘a e ‘iuniti’ni pea ko e *Tepile 4.2*, ko e fakamole fakapolokalama ia ‘a e ‘iuniti’ ki he Patiseti 2021-22.

Tepile 4.1: Houa ngāue ‘a e kaungāue ki he 2021-22

Hingoa	Lakanga	Houa ngāue
Lotomo’ua Tu’ungafasi	Talekita Pule	993
<u>Va’a Ngāue 1:</u>		
Luseane ‘Aho	‘Atita Pule	1,149
Inverness Filise	‘Atita Ma’olunga	1,149
Sefita Toko	‘Atita Mā’olunga	1,149
Sione Moala	‘Atita	1,149
‘Elina Koloamatangi	‘Atita	1,149
Pacahelotu Tonga’onevai	‘Atita	1,149
Salome Halapua	‘Atita	1,149
Makelesi Maile	Tokoni ‘Atita Kalasi I	1,149
Tevita Fotofili	Tokoni ‘Atita Kalasi I	1,149
Semisi Vaikona	Tokoni ‘Atita Kalasi II	1,149
Malia Tauvaka	Tokoni ‘Atita Kalasi II	1,149

Hingoa	Lakanga	Houa ngāue
<u>Va'a Ngāue 2:</u>		
Kentucky Tai	‘Atita Pule	1,149
Mele Lupeitu'u	‘Atita Mā'olunga	1,149
Taiala Fulivai	‘Atita	1,149
Maile F Kavaefiafi	‘Atita	1,149
Maletino T Mafi	‘Atita Pule	1,149
Lutimila Tafea	Tokoni ‘Atita Kalasi I	729
Kātoa houa ngāue		20,106

Tepile 4.2: Fakamole fakapolokalama si'i (vakai ki he Fakalahi H, peesi 26, polokalama 02, polokalama si'i 03)

Polokalama si'i	Mahu'inga
Kaungāue tu'uma'u (10xx)	458,000
Totongi koloa mo e ngāue (14xx)	3,000
Kātoa	\$461,000

Me'afua fakafuofua

‘Oku hā ‘i he Fika E4 ‘a e ngaahi me'afua ke fua'aki ‘a e ‘atita ‘o e ngaahi me'a mahu'inga ‘i he koloa ngaohi ‘e fakahoko ‘i he 2021-22, ‘a ia ko e kongia ia ‘o e ngaahi ngāue ke fakahoko.

Fika E4

Kolola ngaohi 4: Lipooti faka'atita ‘o e faipau ki he lao

Me'afua ‘o e fakahoko ngāue	Me'afua	Taketi 2021-22	Ola 'amanaki ki ai 2020-21	Taketi 2020-21	Ola totonu 2019-20
Lahi					
Ngaahi lipooti ki he kau taki ngāue ‘o fakahoko ‘a e ola ‘o e sivi faka'atita	Fika	40	35	35	54
Ngaahi tala fakakaukau faka'atita	Fika	10	10	10	12
Ngaahi tohi fakamo'oni	Fika	53	40	50	99
‘Atita Makehe	Fika			1	1
Lelei					
Fakakātoa hono tali ‘e he kakai ‘a e ngaahi lipooti ‘atita	Maaka	9	9	9	9
Taimi totonu					
Ngaahi tohi ki he kau taki ngāue ke ‘ave ‘i loto ‘i he taimi kuo ‘osi tu'utu'uni	Peseti	95	95	95	100
Ngaahi tohi fakamo'oni ke ‘ave ‘i loto he taimi na'e ‘osi tu'utu'uni	Peseti	95	95	95	100
Ngaahi ngāue tokoni kehe ke ‘ave ‘i loto ‘i he taimi na'e fai ki ai ‘a e felotoi	Peseti	95	95	95	100
Fakamole					
Kātoa ‘o e fakamole	\$afe	\$461			

Me'afua 'o e fakahoko fatongia

Ko e me'afua tefito 'o e sivi faka'atita 'o e faipau ki he lao 'a e timi' 'oku 'amanaki ke toe vakai'i hangē ko ia 'oku hā atu 'i lalo:

- Lahi totonu 'o e ngaahi lipooti 'e 'oatu ki he kau taki ngāue
- Ke kakato e ngāue 'i hono taimi totonu na'e palani ki ai
- Fakakakato 'a e lahi e ngāue na'e palani ki ai. Ko e lahi ia 'a e lipooti 'o e ola 'a e 'atita ki he kau taki ngāue ka e pehē 'a e tala fakakaukau tau'atāina 'a e 'atita.
- Kakato 'a e ngāue 'i hono taimi totonu. Houa fakaangaanga ki hono 'atita'i e ngaahi potungaue 'o kakato pe 'i hono taimi totonu.
- Houa ngāue 'a e 'ofisa ngāue ki he 'akauni 'elia takitaha 'oku 'i loto pe 'i he houa fakaangaanga.

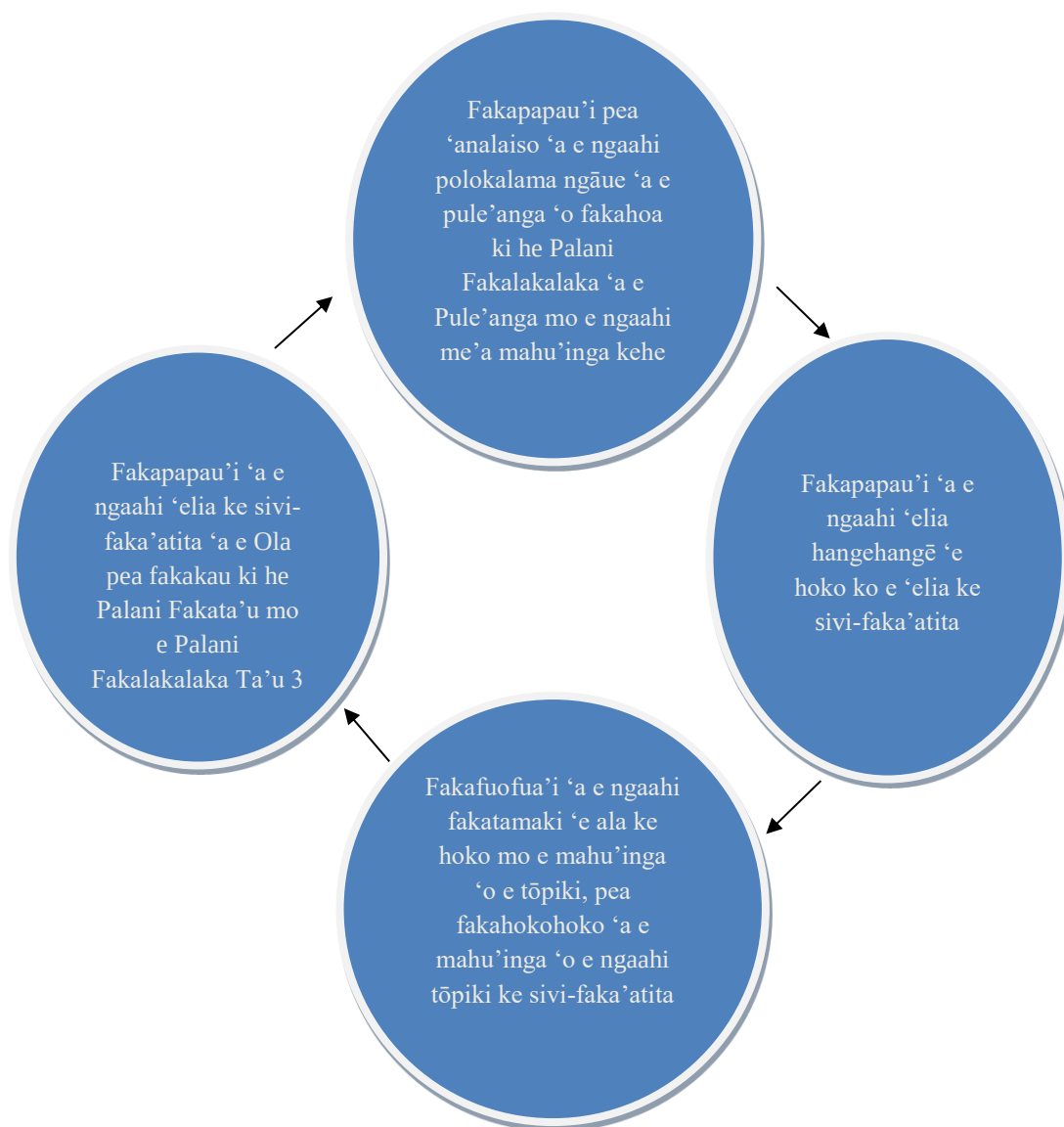
Fakalahi F

Ko e anga hono fili ha ‘elia ke ‘atita’i ‘o e ola

‘Oku ‘omai ‘e he *Fika F1* ‘a e ngaahi founa ‘oku fili ‘aki ha ‘elia ke fakahoko hono sivi-faka‘atita ‘o e maa’usia ‘o e ola ‘o ha ngāue.

Fika F1

Founa hono fili ha ‘elia ke ‘atita’i maa’usia ‘o e ola ‘o e ngāue

Fakalahi H

Patiseti Fakaangaanga Fakamole Faka-Polokalama mo e Polokalama si'i ki he ta'u 2021-22

03 'Ofisi 'o e 'Atita Seniale (Office of the Auditor General)

	Esitimeti (Estimate) 2019/20	Esitimeti Fakatonutonu (Revised Budget) 2019/20	Esitimeti (Estimate) 2020/21	Esitimeti (Estimate) 2021/22
PA'ANGA HU ATU (EXPENDITURE)				
Kaungaue Tu'uma'u (<i>Established Staff</i>) (10xx)	1,517,100	1,083,679	1,515,800	1,472,200
Kaungaue Lau'aho (<i>Unestablished Staff</i>) (11xx)	24,700	0	8,300	8,300
Fefononga'aki mo Fetu'utaki (<i>Travel & Communications</i>) (12xx)	105,100	114,057	60,600	82,100
Tauhi mo fakalelei me'angaue (<i>Maintenance & Operations</i>) (13xx)	28,000	14,370	30,800	31,800
Totongi koloa mo e ngaue (<i>Purchased of goods and services</i>) (14xx)	328,900	224,731	525,800	320,200
Ngaahi Koloa (<i>Assets</i>) (20xx)	20,000	51,960	100	53,100
Pa'anga Fakakatoa Hu Atu (Total Expenditure)	2,023,800	1,488,797	2,141,400	1,967,700
MA'U'ANGA PA'ANGA (SOURCE OF FUNDS)				
Panga mei he Pule'anga Tonga (<i>Government of Tonga Fund</i>) Cash	2,023,800	1,488,797	2,141,400	1,967,700
Pa'anga tokoni mei muli (<i>Confirm Budget Support</i>)	Cash			
Fefolau'aki ki Tu'apule'anga (<i>Overseas Travel</i>)				
Pa'anga Fakakatoa (<i>Total Funding</i>)	2,023,800	1,488,797	2,141,400	1,967,700

Fakamole Fakapolokalama (*Expenditure by Program*)**Polokalama 01 (Program 01): Pule'i mo Fale'i (*Leadership and Policy Advice*)****Polokalama si'i 01 (Sub-Program 01): 'Ofisi 'o e 'Atita Seniale (*Office of the Auditor General*)**

	Esitimeti (<i>Estimate</i>) 2019/20	Esitimeti Fakatonutonu (<i>Revised Budget</i>) 2019/20	Esitimeti (<i>Estimate</i>) 2020/21	Esitimeti (<i>Estimate</i>) 2021/22
Kaungaue Tu'uma'u (<i>Established Staff</i>) (10xx)	132,300	122,638	123,100	130,900
Kaungaue Lau'aho (<i>Unestablished Staff</i>) (11xx)				
Fefononga'aki mo Fetu'utaki (<i>Travel & Communications</i>) (12xx)				
Tauhi mo fakalelei me'angaue (<i>Maintenance & Operations</i>) (13xx)				
Totongi koloa mo e ngaue (<i>Purchased of goods and services</i>) (14xx)				
Fakamole ki he ngaahi ngaue lalahi (<i>Capital expenses</i>) (20xx)				
Pa'anga Fakakatoa Hu Atu (<i>Total Expenditure</i>)	132,300	122,638	123,100	130,900

Nouti (Notes):

- 10 Vahenga (*Salaries*) **94,100**; Ngaahi monu'ia makehe (*Other allowances*) **100**; 'Inasi 'o e Pule'anga ki he Vahenga Malolo (*Government Contribution to Retirement Fund*) **23,700**; Ngaahi monu'ia ki he 'Atita Seniale (*CEO Benefits*) **13,000**.

Polokalama 01 (Program 01): Pule'i mo Fale'i (Leadership and Policy Advice)
Polokalama si'i 02 (Sub-Program 02): Ngaahi Ngaue Poupou (Corporate Services)

	Esitimeti (Estimate) 2019/20	Esitimeti Fakatonutonu (Revised Budget) 2019/20	Esitimeti (Estimate) 2020/21	Esitimeti (Estimate) 2021/22
Kaungaue Tu'uma'u (<i>Established Staff</i>) (10xx)	255,200	167,650	220,300	211,400
Kaungaue Lau'aho (<i>Unestablished Staff</i>) (11xx)	8,300		8,300	8,300
Fefononga'aki mo Fetu'utaki (Travel & Communications) (12xx)	105,100	114,057	60,600	82,100
Tauhi mo fakalelei me'angaue (<i>Maintenance & Operations</i>) (13xx)	28,000	14,370	30,800	31,800
Totongi koloa mo e ngaue (<i>Purchased of goods and services</i>) (14xx)	322,000	217,969	318,900	313,300
Fakamole ki he ngaahi ngaue lalahi (<i>Capital expenses</i>) (20xx)	20,000	51,960	100	53,100
Pa'anga Fakakatoa Hu Atu (<i>Total Expenditure</i>)	738,600	566,006	639,000	700,000

Nouti (Notes):

- 10 Vahenga (*Salaries*) **185,800**; 'Inasi 'o e Pule'anga ki he Vahenga Malolo (*Government Contribution to Retirement Fund*) **18,600**; Le'ole'o ki he lakanga 'oku 'ata (*Acting Allowances*) **7,000**.
- 11 Totongi kaungaue lau'aho (*wages*) **8,300**.
- 12 Fefolau'aki Fakaloto fonua (*Domestic Travel*) **35,600**; Fefolau'aki ki Tu'apule'anga (*Overseas Travel*) **44,800**; Totongi fe'ave'aki meili (*Postal Charges*) **200**; Totongi Tu'uaki (*Advertising & Public*) **500**; Telecommunication Charges (*Totongi telefoni*) **1,000**.
- 13 Totongi 'utu 'o e me'alele (*Fuel*) **10,000**; Totongi fe'ave'aki meili (*Freight*) **300**; Fakalelei 'o e me'angaue (*Maintenance of Office Equipment*) **9,000**; Fakalelei 'o e me'angaue faka-Komipiuta (*Maintenance Computer System*) **1,000**; Fakalelei 'o e me'alele (*Maintenance of Vehicles*) **8,000**; Fakalelei 'o e Fale (*Maintenance of Building & Compounds*) **3,500**.
- 14 Tohi mo e ngaahi makasini (*Books, Periodical & Publication*) **2,000**; 'Uhila (Electricity) **43,300**; Vai (*Water*) **1,500**; Naunau Faka'ofisi (*Office Supplies*) **9,100**; Paaki mo Fakatau Naunau (*Printing & Stationery*) **8,000**; Teunga Ngaue (*Uniform*) **11,000**; Totongi Tukupuu (*Subscriptions*) **13,000**; Totongi Ngaue'aki (*Rental*) **125,400**; Ngaahi totongi fale'i mo e ako ngaue (*Training & Conference*) **17,400**; Talitali kakai (*Hospitality*) **2,000**; Laiseni (*Licenses*) **36,600**; Tauhi ma'a 'a e ngaue'anga (*Cleanings*) **900**; Ngaahi totongi fale'i mo e tokoni fakatekinikale fakapolofesinale (*Consultant & Technical Assistants Professional Fees*) **38,000**; Computer Supplies (*Naunau faka-Komipiuta*) **3,000**; Technical Supplies (*Naunau Fakatekinikale*) **100**; Catering & Refreshment **2,000**.
- 20 Ngaahi naunau faka'ofisi fo'ou (*New Office Equipments*) **10,100**; New Computer (*Ngaahi Komipiuta fo'ou*) **40,000**; Technical Equipment **3,000**.

Polokalama 02 (Program 02): Ngaahi Ngaue Faka'atita ke fakahoko (Audit Operation)

Polokalama si'i 01 (Sub-Program 01): Sivi Faka'atita 'o e Ngaahi Ngaue Fakapa'anga (Financial Audit)

	Esitimeti (Estimate) 2019/20	Esitimeti Fakatonutonu (Revised Budget) 2019/20	Esitimeti (Estimate) 2020/21	Esitimeti (Estimate) 2021/22
Kaungaue Tu'uma'u (Established Staff) (10xx)	355,200	195,445	397,200	375,100
Kaungaue Lau'aho (Unestablished Staff) (11xx)	8,200			
Fefononga'aki mo Fetu'utaki (Travel & Communications) (12xx)				
Tauhi mo fakalelei me'angaue (Maintenance & Operations) (13xx)				
Totongi koloa mo e ngaue (Purchased of goods and services) (14xx)	2,900	2,876	2,900	2,900
Fakamole ki he ngaahi ngaue lalahi (Capital expenses) (20xx)				
Pa'anga Fakakatoa Hu Atu (Total Expenditure)	366,300	198,321	400,100	378,000

Nouti (Notes):

- 10 Vahenga (Salaries) **341,000**; 'Inasi 'o e Pule'anga ki he Vahenga Malolo (Government Contribution to Retirement Fund) **34,100**.
- 14 Naunau Faka'ofisi (Office Supplies) **2,900**.

Polokalama 02 (Program 02): Ngaahi Ngaue Faka'atita ke fakahoko (Audit Operation)

Polokalama si'i 02 (Sub-Program 02): Sivi Faka'atita 'o e Maa'usia 'o e Ola (Performance Audit)

	Esitimeti (Estimate) 2019/20	Esitimeti Fakatonutonu (Revised Budget) 2019/20	Esitimeti (Estimate) 2020/21	Esitimeti (Estimate) 2021/22
Kaungaue Tu'uma'u (Established Staff) (10xx)	243,700	139,288	315,400	296,800
Kaungaue Lau'aho (Unestablished Staff) (11xx)				
Fefononga'aki mo Fetu'utaki (Travel & Communications) (12xx)				
Tauhi mo fakalelei me'angaue (Maintenance & Operations) (13xx)				
Totongi koloa mo e ngaue (Purchased of goods and services) (14xx)	1,000	932	1,000	1,000
Fakamole ki he ngaahi ngaue lalahi (Capital expenses) (20xx)				
Pa'anga Fakakatoa Hu Atu (Total Expenditure)	244,700	140,220	316,400	297,800

Nouti (Notes):

- 10 Vahenga (Salaries) **269,800**; 'Inasi 'o e Pule'anga ki he Vahenga Malolo (Government Contribution to Retirement Fund) **27,000**.
- 14 Naunau Faka'ofisi (Office Supplies) **1,000**.

Polokalama 02 (Program 02): Ngaahi Ngaue Faka'atita ke fakahoko (Audit Operation)

Polokalama si'i 03 (Sub-Program 03): Sivi Faka'atita 'o e Faipau ki he Lao (Compliance Audit)

	Esitimeti (Estimate) 2019/20	Esitimeti Fakatonutonu (Revised Budget) 2019/20	Esitimeti (Estimate) 2020/21	Esitimeti (Estimate) 2021/22
Kaungaue Tu'uma'u (<i>Established Staff</i>) (10xx)	530,700	458,658	459,800	458,000
Kaungaue Lau'aho (<i>Unestablished Staff</i>) (11xx)	8,300			
Fefononga'aki mo Fetu'utaki (<i>Travel & Communications</i>) (12xx)				
Tauhi mo fakalelei me'angaue (<i>Maintenance & Operations</i>) (13xx)				
Totongi koloa mo e ngaue (<i>Purchased of goods and services</i>) (14xx)	2,900	2,954	3,000	3,000
Fakamole ki he ngaahi ngaue lalahi (<i>Capital expenses</i>) (20xx)				
Pa'anga Fakakatoa Hu Atu (<i>Total Expenditure</i>)	541,900	461,612	462,800	461,000
GRAND TOTAL	2,023,800	1,488,797	1,941,400	1,967,700

Nouti (Notes):

- 10 Vahenga (*Salaries*) **416,400**; 'Inasi 'o e Pule'anga ki he Vahenga Malolo (*Government Contribution to Retirement Fund*) **41,600**.
- 14 Naunau Faka'ofisi (*Office Supplies*) **3,000**.

Fakalahi I

Patiseti fakaangaanga hūatu mo e hūmai ki he Ta'u 2021/22, 2022/23 mo e 2023/24

Min	Revised Code	Names	Budget Estimate 2021/22	Budget 22/23	Budget 23/24
3	03-102000-0410-0000	Audit Fees	75,000	75,000	75,000
3	03-101111-1001-0000	Salaries	94,100	94,100	94,100
3	03-101111-1003-0000	Other Allowances	100	100	100
3	03-101111-1005-0000	Government Contribution to Retirement Fund	23,700	23,700	23,700
3	03-101111-1030-0000	CEO/Minister Benefits	13,000	13,000	13,000
3	03-102111-1001-0000	Salaries	185,800	185,800	185,800
3	03-102111-1005-0000	Government Contribution to Retirement Fund	18,600	18,600	18,600
3	03-102111-1026-0000	Acting Allowance	7,000	7,000	7,000
3	03-102111-1101-0000	Wages	8,300	8,300	8,300
3	03-102111-1201-0000	Domestic Travel	35,600	35,600	35,600
3	03-102111-1202-0000	Overseas Travel	44,800	44,800	44,800
3	03-102111-1204-0000	Postal Charges	200	200	200
3	03-102111-1206-0000	Advertising & Publicity	500	500	500
3	03-102111-1301-0000	Fuel	10,000	10,000	10,000
3	03-102111-1302-0000	Freight	300	300	300
3	03-102111-1308-0000	Maintenance of Office Equipment	9,000	9,000	9,000
3	03-102111-1309-0000	Maintenance of Vehicles	8,000	8,000	8,000
3	03-102111-1318-0000	Maintenance of Buildings & Compounds	3,500	3,500	3,500
3	03-102111-1401-0000	Books, Periodicals & Publications	2,000	2,000	2,000
3	03-102111-1402-0000	Electricity	43,300	43,300	43,300
3	03-102111-1405-0000	Water	1,500	1,500	1,500
3	03-102111-1406-0000	Office Supplies	9,100	9,100	9,100
3	03-102111-1407-0000	Printing	8,000	8,000	8,000
3	03-102111-1408-0000	Uniforms	11,000	11,000	11,000
3	03-102111-1411-0000	Subscription	13,000	13,000	13,000
3	03-102111-1413-0000	Rental	125,400	125,400	125,400
3	03-102111-1418-0000	Training & Conferences	17,400	17,400	17,400

Min	Revised Code	Names	Budget Estimate 2021/22	Budget 22/23	Budget 23/24
3	03-102111-1422-0000	Hospitality	2,000	2,000	2,000
3	03-102111-1435-0000	Licences	36,600	36,600	36,600
3	03-102111-1448-0000	Cleaning Supplies	500	500	500
3	03-102111-1480-0000	Consultants & Technical Assistants Professional Fees	38,000	38,000	38,000
3	03-102111-2003-0000	New Office Equipment	100	100	100
3	03-102111-1450-0000	Computer Supplies	3,000	3,000	3,000
3	03-102111-1417-0000	Technical Supplies	100	100	100
3	03-102111-1427-0000	Catering/Refreshment	2,000	2,000	2,000
3	03-102111-1304-0000	Maintenance of Computer System	1,000	1,000	1,000
3	03-102111-2004-0000	New Computers	30,000	30,000	30,000
3	03-102741-1493-0000	COVID19			
3	03-102741-1448-0000	Cleaning Supplies	400	400	400
3	03-102741-2004-0000	New Computers	10,000	10,000	10,000
3	03-102741-2003-0000	New Office Equipment	10,000	10,000	10,000
3	03-102741-2011-0000	Technical Equipment	3,000	3,000	3,000
3	03-102741-1203-0000	Telecommunication Charge	1,000	1,000	1,000
3	03-201112-1001-0000	Salaries	341,000	341,000	341,000
3	03-201112-1005-0000	Government Contribution to Retirement Fund	34,100	34,100	34,100
3	03-201112-1101-0000	Wages			
3	03-201112-1406-0000	Office Supplies	2,900	2,900	2,900
3	03-202112-1001-0000	Salaries	269,800	269,800	269,800
3	03-202112-1005-0000	Government Contribution to Retirement Fund	27,000	27,000	27,000
3	03-202112-1406-0000	Office Supplies	1,000	1,000	1,000
3	03-203112-1001-0000	Salaries	416,400	416,400	416,400
3	03-203112-1005-0000	Government Contribution to Retirement Fund	41,600	41,600	41,600
3	03-203112-1101-0000	Wages			
3	03-203112-1406-0000	Office Supplies	3,000	3,000	3,000
3	13-101111-1418-1111	Training & Conferences		200,000	200,000
			1,967,700	2,167,700	2,167,700

Fakatokanga'i: Ko hono 'atita'i 'o e Ngaahi Kautaha 'a e Pule'anga 'oku 'i ai hono totongi. Ko e ngaahi potungāue 'a e pule'anga 'oku 'ikai ha totongi ki ai.